

20. Німко О.Б. та ін. Юридична відповідальність за порушення природоресурсного законодавства України: монографія. Житомир: Житомирський національний агроекологічний університет, 2016. 208 с.

21. Лазор О.Я. Адміністративно-правові засади державного управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: дис. ... докт. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02; Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2004. 530 с.

22. Сливка М.М. Окремі аспекти адміністративної відповідальності у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 47. Т. 2. С. 163–166.

23. Бондаренко Н.С. Адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами (порівняльно-правова характеристика законодавства України та країн СНД): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 18 с.

24. Петрова І.Г. Адміністративна відповідальність юридичних осіб у сфері охорони та використання природних ресурсів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2014. 20 с.

25. Гбур Л.В. Поняття та особливості адміністративної відповідальності за порушення в сфері використання водних ресурсів. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 199–202.

26. Онишук О.О. Адміністративно-правова діяльність суб'єктів владних повноважень по боротьбі з браконьєрством: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Державний науково-дослідний інститут МВС України. Київ, 2009. 20 с.

27. Городецька І.А. Адміністративно-правове регулювання охорони, використання і відтворення тваринного світу України: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07; Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2019. 474 с.

ДЖЕМЛІХАНОВ Т. Х.,
фахівець з безпеки
(ТОВ «Техноторг»)

УДК 342.924

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.20>

СУТНІСТЬ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

У статті досліджено сутність митного оформлення на морському транспорті. Проаналізовано наукові надбання дослідників цієї тематики, виокремлено найбільш вдалі твердження для можливості правильного застосування й тлумачення певних норм. Встановлено, що морський транспорт поділяється на види, від чого залежить здійснення митних процедур. При цьому значна увага приділяється технологічним схемам, бо потреба їх розроблення обумовлена особливостями оформлення в конкретному порту документів у процесі здійснення митних процедур. Визначено, що митне оформлення військових суден проводиться митним органом тільки за участю представників оборони. Особливості митних процедур стосовно кожного виду морського транспорту полягають у виокремленні належності судна (державне чи приватне). Також специфіка митного оформлення



залежить від виду судна. Такі властивості морського транспорту потребують всебічного дослідження митних відносин під час здійснення митних процедур, а морський транспорт є значним для всього світу задля ефективного здійснення зовнішньоекономічної діяльності, отже, тема є вкрай актуальною.

Проголошення в Україні незалежності, реалізація на практиці положень Конституції України щодо захисту прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, а також спрямованість її на вступ до Європейського Союзу поставили перед вітчизняною юридичною наукою принципово нові фундаментальні питання. Серед них особливе місце посідають розроблення та вирішення проблеми належного здійснення митних процедур на морському транспорті, приведення цієї важливої галузі транспортного господарства у відповідність до завдань розбудови в Україні правової, демократичної держави, формування справжньої ринкової економіки. Підкреслюючи значну цінність оновленого митного законодавства держави, зазначаємо, що воно поки що неповною мірою відповідає вимогам сьогодення, завданням розбудови дійсно правової, демократичної держави, запровадженню принципів соціальної справедливості й гуманізму у сфері митних відносин на морському транспорті.

Ключові слова: митні процедури, митне оформлення, морський транспорт, технологічні схеми, зовнішньоекономічна діяльність, митні відносини.

Dzhemlikhanov T. H. The essence of customs clearance for sea transport

The essence of customs clearance on sea transport is investigated in the article. The scientific achievements of the researchers of this subject are analyzed; the most successful statements are singled out, for the possibility of correct application and interpretation of certain norms. It is established that maritime transport is divided into types, on which the implementation of customs procedures depends. At the same time, considerable attention is paid to technological schemes because the need for their development is due to the peculiarities of processing documents in the specific port of the process of customs procedures. It is determined that the customs clearance of military vessels is carried out by the customs authority only with the participation of representatives of the defense and first and foremost. The peculiarities, customs procedures for each type of maritime transport are the separation of the accessory of the vessel, whether public or private. Also, the specificity of customs clearance depends on the type of vessel. Such properties of maritime transport require a comprehensive study of customs relations in the implementation of customs procedures, and maritime transport is significant for the whole world in order to effectively carry out foreign economic activity, the topic is very relevant today.

The proclamation of independence in Ukraine, the implementation in practice of the provisions of the Constitution of Ukraine on the protection of rights, freedoms, legitimate interests of the individual and the citizen, as well as its orientation to accession to the European Union, raised fundamentally new fundamental questions. Among them is the development and solution of the problem of proper implementation of customs procedures for maritime transport, bringing this important branch of transport in line with the task of building a legal, democratic state in Ukraine, and shaping a true market economy. Emphasizing the significant value of the updated customs legislation of the state, it should be noted that it does not yet fully meet the requirements of today, the task of building a truly legal, democratic state, the implementation of the principles of social justice and humanism in the field of customs relations in maritime transport.

Key words: customs procedures, customs clearance, maritime transport, technological schemes, foreign economic activity, customs relations.



Вступ. Більшість проблем, які виникають нині у відносинах митних органів з фізичними особами, а також суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що задіяні в цій галузі, спричиняється неоднозначністю, незрозумілістю, складністю, суперечністю чинних нормативно-правових актів, що регламентують провадження митних процедур на морському транспорті в нашій країні.

Цілком очевидно, що втілення в життя вищезазначених ідей, а також всебічне забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян, становлення парламентсько-президентської форми правління і, звичайно, суттєві зміни у структурі виконавчої влади, включаючи органи митної служби країни, вимагатимуть підготовки й прийняття найближчим часом нових нормативно-правових актів щодо провадження митних процедур на морському транспорті. Це ставить на порядок денний наукове осмислення всього комплексу питань, пов'язаних із подальшим поглибленням реформуванням митного законодавства України стосовно зазначених процедур. Об'єкти транспорту нерідко стають засобами досягнення злочинних цілей, а також користі осіб та організацій, що є прибічниками екстремізму, які намагаються шляхом здійснення терористичних акцій домогтися задоволення економічних, політичних та інших вимог, піддаючи при цьому небезпеці сотні людських життів. Морський транспорт, на жаль, не є винятком, що слід враховувати під час подальшого розвитку нормативної бази щодо здійснення митних процедур на розглядуваному виді транспорту.

Серед правознавців існують різні погляди стосовно визначення митних процедур. Це призводить до неоднозначного трактування, змішування понять, що, зрештою, відбивається на чіткості й повноті врахування прав фізичних осіб чи підприємств, задіяних у цій сфері. Велику увагу сфері митних взаємовідносин приділяли у своїх дослідженнях Є.В. Додін, С.В. Ківалов, Б.А. Кормиш, Е.Б. Хачатуров, А.С. Трофімов, В.Я. Настюк та інші науковці. Вони надавали значення науковому розкриттю питань стосовно митного оформлення, здійснення митних процедур загального характеру, враховуючи морський транспорт, однак поза увагою залишається сама специфіка здійснення митного оформлення на морському транспорті, що сьогодні є дуже актуальною темою, бо морський транспорт є невід'ємною частиною транспортної системи світу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та розкриття сутності митного оформлення на морському транспорті з урахуванням особливостей цієї галузі.

Результати дослідження. Сьогодні питання вищезазначених процедур досить гостро постало в Україні, оскільки держава перебуває на етапі нарощування економічної могутності, претендуючи посісти гідне місце у світовому економічному просторі. До того ж це супроводжується ратифікацією міжнародних норм із багатьох правових сторін життя. На жаль, доводиться констатувати, що в напрямі гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародними нормами щодо митних процедур зроблено ще замало. Зокрема, такий стан речей є характерним для митних процедур на морському транспорті, що не є позитивним, адже, на відміну від основної маси інших видів транспорту, які обслуговують переважно внутрішні перевезення, морський діє здебільшого на міжнародній арені [1].

У юридичній науці, як уже зазначалося, є різні підходи до тлумачення поняття «митні процедури». На думку Б.М. Габричидзе, митні процедури – це контроль за дотриманням порядку переміщення товарів і майна, огляд предметів, оформлення митних документів, накладення митних забезпечень, перевірка правильності заповнення вантажної митної декларації, нарахування сум, що підлягають сплаті, передача статистичних відомостей в органи Держкомстату та інші дії, що здійснюються органами державного митного контролю на виконання законодавства з митних питань [2].

Деякі науковці, зокрема Ю.П. Соловков, К.Є. Гальський, В.П. Гмирко, О.Б. Єгоров, розділяють категорії «митні операції» та «митні процедури», розуміючи під першими дії, пов'язані зі провадженням митного контролю щодо правомірності переміщення транспортних засобів і товарів через митний кордон країни, митного оформлення цих товарів, а також стягнення митних платежів, а під другими – порядок та організацію переміщення товарів та інших предметів через митні кордони, оподаткування митом, оформлення, здійснення митного контролю та вжиття інших заходів щодо реалізації митної політики [3].



Різниця між митними операціями й митними процедурами полягає в тому, що перші входять до складу митних процедур, які знаходять свій вияв через певну систему митних операцій. Вперше на державному рівні категорія «митні процедури» була визначена наприкінці 1998 р. у Наказі Державної митної служби України від 30 грудня 1998 р. № 828, де вони розумілись як контроль за дотриманням порядку переміщення товарів, їх огляд, оформлення документів, накладення митного забезпечення, перевірка правильності заповнення вантажної митної декларації, нарахування сум, що підлягають сплаті, підготовка статистичних даних та інші дії, що виконуються митними органами України відповідно до законодавства України в галузі митної справи [4]. Подальшого розвитку митні процедури набули в Митному кодексі України 2002 р., згідно з п. 19 ст. 1 якого митні процедури – це операції, пов'язані із здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також із справлянням передбачених законом податків і зборів [5]. Нині Митний кодекс України у п. 29 ст. 4 визначає, що митними формальностями є сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами задля дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи [6].

Узагальнивши ці трактування митних процедур, доходимо висновку, що вони складаються з таких основних елементів (процедур):

- 1) процедура митного контролю;
- 2) процедура митного оформлення;
- 3) процедура справляння передбачених законом податків і зборів.

Для найбільш обґрунтованого визначення категорії «митні процедури» всі названі вище елементи потрібно розглянути окремо [7].

Перший елемент митних процедур – це митний контроль. На думку Б.М. Габричидзе, митний контроль – це здійснювані митними органами необхідних дій, спрямованих на дотримання юридичними й фізичними особами встановлених законів і правил, що регулюють порядок ввезення, вивезення або транзиту вантажів, транспортних засобів, валюти й валютних цінностей. Існують також інші розуміння цього терміна [2].

Так, з точки зору деяких науковців, митний контроль – це:

– сукупність заходів, яких вживають митні органи задля забезпечення дотримання законодавства країни про митну справу й міжнародних договорів, укладених державою, контроль за виконанням яких покладено на ці органи;

– сукупність заходів, вжиття яких покладено на митні органи задля забезпечення дотримання норм митного законодавства (таке визначення фактично не відбиває сутності цього складного терміна, оскільки йому властива ще низка характерних ознак, які нами будуть розглянуті далі);

– сукупність заходів, яких вживають митні органи в межах їх компетенції для забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку;

– правова нормативна діяльність штатних митних органів, що виражається у зіставленні фактично виконаного з чинним законодавством задля збору фактів, які мають значення для вжиття заходів впливу й визначення відповідальності щодо власників товарів і посадових осіб [8].

Разом із митним контролем окремі науковці визначають таку категорію, як митний нагляд. Зокрема, С.І. Ілієва розуміє під нею сукупність дій митних органів, що вживаються задля забезпечення дотримання митного законодавства та інших розпоряджень і які застосовуються щодо товарів, котрі перебувають під митним наглядом. Однак точка зору щодо існування митного нагляду, на думку деяких науковців, є хибною, тому що останній здійснює лише один державний орган, а саме прокуратура [9].

Згідно з п. 24 ст. 4 Митного кодексу України митний контроль являє собою сукупність заходів, яких вживають митні органи в межах своєї компетенції задля забезпечення



додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку [6].

Одним із перших спеціальних нормативних актів у сфері провадження митних процедур на морському транспорті був Порядок здійснення митного контролю за переміщенням через митний кордон України товарів та інших предметів з використанням морського, річкового й поромного видів транспорту, затверджений Наказом Державної митної служби України від 23 січня 2001 р. № 26. Цей Наказ Держмитслужби вже втратив чинність, однак він слугує прикладом, оскільки він був першим нормативним актом, за допомогою якого регламентувалися суттєві для цього дослідження питання. Відповідно до п. 1.4 розд. I зазначеного правового акта митний контроль – це сукупність заходів, яких вживають посадові особи митних органів задля забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також фізичними особами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів. Однак зауважимо, що в наведеній термінології знайшли відбиття тільки окремі ознаки митного контролю [10].

Далі слід навести характерні ознаки митного контролю й особливості його прояву щодо морського транспорту.

По-перше, митний контроль проводиться спеціальними суб'єктами, а саме посадовими особами митних органів.

По-друге, він передбачає проведення мінімуму митних процедур, необхідних і достатніх для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи, а також міжнародних договорів країни. Ця вимога має значення для можливості ефективної реалізації учасниками митних правовідносин своїх прав, свобод і законних інтересів, оскільки складна, переобтяжена великою кількістю формальностей (які не завжди є необхідними) процедура призводить до плутанини, зменшення кількості проконтрольованих учасників протягом доби, в результаті чого повільніше наповнюється Державний бюджет, і дає змогу створювати сприятливі умови для виникнення такого явища, як корумпованість у митних органах [11].

По-третє, за п. б ст. 1 Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах від 21 жовтня 1982 р., під митним контролем розуміють заходи, що вживають задля забезпечення виконання законів і правил, за дотримання яких відповідають митниці, тому потрібно уточнити, що за забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи щодо митного контролю, а також її міжнародних договорів з цього питання відповідають посадові особи митниць [12].

По-четверте, задля забезпечення митними органами контролю за товарами і транспортними засобами, що переміщуються через митний кордон України, вжиття заходів, пов'язаних із виявленням, попередженням і припиненням контрабанди та порушень митних правил, у пунктах пропуску в морських портах створюються зони митного контролю, тобто останній здійснюється в межах спеціальних зон.

По-п'яте, митний контроль товарів і транспортних засобів у пунктах пропуску проводиться цілодобово відповідно до типових технологічних схем пропуску через державний кордон України морських транспортних засобів. Технологічна схема – це встановлена керівництвом митного органу обов'язкова для виконання послідовність дій працівників підрозділів митного органу під час здійснення операцій митного контролю та оформлення [1].

Варто зазначити, що технологічні схеми – це невід'ємний інструментарій митних процедур на морському транспорті. Вони є, на думку вчених, письмовими та графічними документами, які відбивають процедуру митно-прикордонного оформлення всіма службами, що взаємодіють за місцем, метою, часом, завданнями, кордонами.

Технологічні схеми оформлення розробляються стосовно:

- торговельних, пасажирських, рибпромислових, нафтотранспортних вітчизняних та іноземних суден закордонного плавання по їх прибутті й вибутті;
- оброблення, контролю й оформлення експортно-імпортних товарів;
- контролю й оформлення фізичних осіб, а також товарів, які вони провозять.



Необхідно погодитися з дослідником в тому, що, відповідно до конкретних умов пасажирського або вантажного порту, розробляються схеми митного оформлення експортно-імпортних товарів (у контейнерах, наливних, навалювальних, сипучих вантажах). Потреба розроблення різноманітних технологічних схем обумовлена особливостями оформлення в конкретному порту документів у процесі митного контролю [7].

Спираючись на наведені вище головні ознаки митного контролю, можемо зробити висновок, що процедура митного контролю – це виконання митних операцій у відповідних формах, необхідних і достатніх для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи й міжнародних договорів країни, які здійснюються посадовими особами митних органів цілодобово в межах зон митного контролю й відповідно до типових технологічних схем пропуску через державний кордон України транспортних засобів [13].

Наступним основним елементом досліджуваного поняття є процедура митного оформлення. Визначення категорії «митне оформлення» є не менш важливим для науки й практики, ніж визначення поняття «митний контроль», оскільки вони тісно взаємопов'язані й постійно взаємодіють. Перші спроби трактування цього поняття й сутності митного оформлення в сучасному розумінні були зроблені ще наприкінці 80-х рр. ХХ ст., коли було запроваджено новий порядок пропуску товарів, майна, що переміщувалися через державний кордон, за яким обов'язковою умовою пропуску є юридичний акт декларування митним органом цієї процедури [14].

Одним із перших вказав на багатогранність і комплексність категорії «митне оформлення» Б.М. Габричидзе. Досить спрощено тлумачить її Ю.Г. Давидов: «митне оформлення – процедура поміщення товарів і транспортних засобів під відповідний митний режим і завершення дії цього режиму». Подібної думки дотримуються А.В. Аграшенков, Н.М. Блінов, С.Н. Галідуллаєв. Проте потрібно зауважити, що це визначення не містить низки характерних і суттєвих для митного оформлення ознак, що розглядатимуться далі [13].

Зазначимо, що Б.М. Габричидзе розглядає зміст терміна «митне оформлення» як сукупність дій, пов'язаних із пропуском до держави або за її межі (зокрема, на умовах тимчасового ввезення або вивезення) товарів і майна, переміщуваних через кордон країни; систему взаємообумовлених організаційно-правових і технічних заходів, яких вживають митні органи в порядку й на умовах, установлених у Митному кодексі [2].

А.В. Желудков пропонує розуміти митне оформлення як дії посадових осіб митних органів, здійснювані у визначеній послідовності й спрямовані на забезпечення дотримання чинного законодавства та встановленого порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, зокрема додержання заходів нетарифного регулювання під час поміщення товарів і транспортних засобів під відповідний митний режим. Цієї ж точки зору дотримується Д.І. Платонов [15].

Доводиться констатувати, що в різних нормативних актах по-різному інтерпретується цей термін, що не є позитивним, оскільки для однакової реалізації норм права в цій сфері потрібно оперувати єдиним поняттям митного оформлення. Законодавство надає таке поняття: митне оформлення – це виконання митним органом дій (процедур), які пов'язані із закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, і які мають юридичне значення для подальшого використання цих товарів і транспортних засобів. Однак згідно з п. 23 ст. 4 Митного кодексу України митне оформлення – це виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Майже таке ж визначення наводять Ф.Л. Жорін, Р.Б. Шишка і В.В. Сергієнко [16; 17].

Згідно з п. 1. 4 розд. I Порядку здійснення митного контролю за переміщенням через митний кордон України товарів та інших предметів з використанням морського, річкового й поромного видів транспорту, затвердженого Наказом Державної митної служби України від 23 січня 2001 р. № 26, митне оформлення є сукупністю заходів, що вживають посадові особи митних органів задля забезпечення митного контролю та застосування засобів державного регулювання ввезення на митну територію України, вивезення за її межі й транзиту через територію України товарів та інших предметів [10].



Досліджуване поняття відбиває сутність митного оформлення, але воно, як і попередні, не вміщує всіх суттєвих ознак. Окрім таких ознак, наведемо особливі чинники, властиві саме морському транспорту. Отже, серед останніх можна виокремити такі.

1) Митне оформлення полягає в документальному закріпленні відомостей, одержаних під час митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України (так звана статистична функція), та оформленні результатів цього контролю. Це важливо, оскільки за допомогою такого документа можна встановити настання юридичного факту, а за необхідності він є джерелом доказів.

2) Митне оформлення є важливим засобом для державного регулювання ввезення, вивезення й транзиту товарів і транспортних засобів.

3) Відповідно до міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку, митне оформлення суден зарубіжного плавання в пунктах пропуску через митний кордон України провадиться цілодобово.

4) Встановлюється межа часу, протягом якого посадові особи митного органу мають здійснити митне оформлення таких суден. Зазначене положення є нормою сучасної правової держави з визнанням пріоритету прав, свобод, законних інтересів як фізичних, так і юридичних осіб [8].

5) Використання у визначенні митного оформлення конструкції «митне оформлення – виконання митним органом дій (процедур)» автор вважає невдалим. Варто погодитися з тим, що митне оформлення в загальному розумінні становить сукупність дій, певну процедуру. Тлумачний словник визначає дію як роботу, діяльність, здійснення чого-небудь, сукупність вчинків когось-небудь. Процедура ж пояснюється в ньому як офіційно встановлений чи звичаєвий порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь. Як бачимо, термін «процедура» більше підходить до трактування митного оформлення. Крім того, під час визначення того чи іншого поняття потрібно уникати зайвих слів, оскільки це може викликати певне непорозуміння [1].

Більш вдалим є тлумачення митного оформлення Д.С. Цаліною, яка пропонує розуміти його як митну процедуру, що полягає в документуванні фіксації перебігу й результатів митного контролю товарів, предметів і транспортних засобів, переміщуваних через митний кордон держави, а також має юридичне значення для їх подальшого використання відповідно до заявленого режиму [8].

З огляду на вищевикладені головні ознаки досліджуваної категорії можемо зробити висновок про те, що процедура митного оформлення – це здійснення операцій, які полягають у документальному закріпленні відомостей, одержаних під час митного контролю, оформленні його результатів у пунктах пропуску через митний кордон України цілодобово, що мають юридичне значення для подальшого використання переміщуваних через нього товарів і транспортних засобів відповідно до заявленого митного режиму.

Ще одним основним елементом митних процедур є справляння передбачених законом податків і платежів. Це останній з основних складників розглядуваного поняття, але не менш важливий за попередні. За допомогою митно-тарифних заходів держава може ефективно впливати на економічний аспект державного господарства. Збільшуючи або зменшуючи ввезення чи вивезення окремих товарів, держава ставить у рівні економічні умови як вітчизняних, так й іноземних товаровиробників, провадить певну економічну, науково-технічну, валютно-фінансову політику у сфері зовнішньоекономічної діяльності, спрямовує діяльність суб'єктів останньої в загальнодержавних інтересах [7].

Однак, незважаючи на важливість порушеного питання, законодавство України не містить поняття «митна процедура справляння передбачених законом податків і платежів». Формулювання його потрібно розпочати з виокремлення таких суттєвих ознак:

1) мито являє собою податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон;

2) нарахування мита на товари та інші предмети, що підлягають митному оподаткуванню, провадиться на базі їх митної вартості, тобто ціни, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за товари та інші предмети на момент перетину митного кордону України;



3) ввізне мито є диференційованим залежно від країни походження товарів та інших предметів на підставах принципу взаємності;

4) під час стягнення податків і платежів із товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, слід враховувати тарифні пільги (якщо вони існують);

5) контроль за своєчасністю, достовірністю й повнотою встановлення податкових зобов'язань і сплатою платниками податків, що справляються під час ввезення (пересилання) товарів на митну територію України, здійснюється митними органами;

6) нарахування податків і платежів із товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, треба провадити з урахуванням принципу захисту національних товаровиробників та обґрунтованості розмірів податків і платежів для іноземних товаровиробників, оскільки великі податки й платежі ставлять у невідповідні умови реалізацію продукції останніх, що призведе до припинення їх діяльності на території нашої держави, ненадходження чималих сум податків у Держбюджет, а також установлення іншими державами на підставі принципу взаємності великих митних тарифів на продукцію українських товаровиробників [9].

З огляду на викладене можемо зробити висновок, що процедура оподаткування передбачених законом податків і платежів – це справляння передбачених законодавством податків і платежів із товарів і транспортних засобів на базі їх митної вартості з урахуванням тарифних пільг, принципів взаємності, захисту національних товаровиробників та обґрунтованості розмірів податків і платежів для іноземних товаровиробників, контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою справляння яких покладено на митні органи [8].

Проте зазначимо, що в цій сфері діють особливі норми й правила, які дають можливість говорити про виокремлення спеціалізованих класифікацій митних процедур. Державна митна служба України своїми актами неодноразово акцентувала увагу на тому, що митне оформлення товарів і транспортних засобів, переміщуваних через митний кордон України за допомогою морського транспорту, має свою специфіку. Наприклад, процедуру митного оформлення морського транспорту можна класифікувати залежно від призначення суден, а також за водотоннажністю й пасажиромісткістю, бо від цих особливостей залежить нормативний час, протягом якого має бути проведене митне оформлення. Отже, за водотоннажністю вони поділяються таким чином: до 5 тис. т – 1,5 год.; до 20 тис. т – 2,5 год.; понад 20 тис. т – 3,0 год.; за пасажиромісткістю вони поділяються таким чином: до 300 людей – 3,0 год.; до 500 – 3,5 год.; понад 500 – 4,0 год. Саме такі вимоги встановлені в Наказі Держмитслужби України «Про затвердження Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення суден і товарів, що переміщуються ними» від 17 вересня 2004 р. № 678 [1]. Закріплена в Інструкції тривалість не може бути скорочена на шкоду проведення митного контролю й митного оформлення. У разі виявлення контрабанди чи порушення митних правил посадова особа митного органу має право подовжити строк перебування судна під митним контролем на необхідний для здійснення митних процедур час. У цьому ж Наказі міститься досить прийнятна, на наш погляд, класифікація митних процедур, які застосовуються до суден каботажного плавання; суден лоцманської та інших служб порту; військових кораблів і суден забезпечення військово-морських сил; іноземних круїзних суден; поромних перевезень [7]. Найбільш обґрунтовану класифікацію наводить, як вбачається, Є.В. Додін, пропонуючи розглядати митні процедури на морському транспорті залежно від виду вищезазначеного транспорту. Дійсно, варто погодитися з тим, що в загальному вигляді можна класифікувати ці процедури з урахуванням саме виду морського транспорту таким чином. Це митні процедури на судах пасажирських; вантажних; військових; риболовецьких; поромних; маломірних, а також з митного контролю маломірних суден, плавзасобів лоцманської та інших служб порту. Митні процедури на всіх цих видах морського транспорту мають певні особливості. Наприклад, митне оформлення військових кораблів і суден забезпечення військово-морських сил іноземних держав провадиться митним органом за участю представників центрального органу виконавчої влади з питань оборони в першочерговому порядку. Іноземні круїзні судна після прибуття з-за кордону оформлюються у спрощеному документальному порядку. Митний контроль пасажирів і членів екіпажу – іноземних громадян



здійснюється за декларацією про особисті речі членів екіпажу судна, пасажирів і членів екіпажу – громадян України за митною декларацією тощо [1].

Підсумовуючи викладене, зазначаємо, що існують два основні критерії класифікації митних процедур на морському транспорті, які є спеціальними стосовно останнього. Це процедури, пов'язані з типом морського транспорту (на пасажирських, вантажних, військових суднах тощо); водотоннажністю суден і пасажиромісткістю (зокрема, залежно від водотоннажності 5–20 тис. то митні процедури тривають 1,5–3 год.; залежно від пасажиромісткості 300–500 людей вони провадяться за 3–4 год.). Саме ці взяті в комплексі основні критерії дадуть можливість ефективно регулювати розглядувані процедури, що позитивно відіб'ється на зручності їх застосування. Втім, не тільки чітка й зрозуміла класифікація впливає на якісний стан застосування митних процедур і, як наслідок, на повноту врахування прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина. Усе це має підкріплюватися правовими підставами на рівні законотворення з обов'язковим урахуванням міжнародних стандартів у цій сфері, адже сьогодні ми маємо досить скрутне становище, коли гучно говориться про повагу до міжнародних правил і норм, а насправді реалізовано лише їх незначну частину. Втім, навіть вони не завжди виконуються працівниками митних органів [7].

Отже, необхідно говорити про посилення уваги до цього сектору державного життя, підвищення рівня правової культури населення. Зазначена проблема викликає серйозне занепокоєння у зв'язку з тим, що Україна в особі відповідних державних органів устала курс на інтеграцію до Європейського Союзу, де рівень правового регулювання набагато вищий, простіший та ефективніший. Зокрема, це стосується розглядуваної нами проблематики. Все означене вище створює підґрунтя для розгляду законодавчого регулювання митних процедур на морському транспорті [7].

Висновки. Беручи до уваги вищезазначене, можемо підсумувати, що митні процедури – це сукупність операцій з митного контролю, які здійснюються у визначених формах, необхідних і достатніх для забезпечення додержання вітчизняного законодавства з питань митної справи і міжнародних договорів України, відповідно до типової технологічної схеми пропуску через її державний кордон транспортних засобів, а також документального закріплення відомостей та оформлення результатів, одержаних під час митного контролю, які мають юридичне значення для подальшого використання цих товарів і транспортних засобів за заявленим митним режимом, виконуються посадовими особами митних органів на певних територіях цілодобово зі справлянням передбачених законодавством податків і платежів із товарів і транспортних засобів. Як бачимо, структура митних процедур на будь-яких видах транспорту однакова. Вона, як правило, складається з трьох основних елементів (процедур), а саме митного контролю; митного оформлення; справляння передбачених законом податків і платежів, які складаються з величезної кількості митних операцій.

Як бачимо, особливості митних процедур стосовно кожного виду транспорту (автомобільного, залізничного, морського тощо) виявляються саме в митних операціях, які є специфічними щодо кожного із зазначених видів. Окрім цього, щодо транспорту морського, то митні операції мають свої особливості прояву щодо таких видів останнього, як пасажирський, військовий, нафтотранспортний, риболовецький. Митні операції – це найважливіший складник кожної з митних процедур, які здійснюються переважно через систему таких митних операцій.

Під митною операцією слід розуміти окрему технологічно однорідну частину (декілька дій або окрема дія в низці інших) тієї чи іншої митної процедури.

Таким чином, митні процедури на морському транспорті становлять послідовний, законодавчо визначений порядок здійснення митних операцій із митного контролю й митного оформлення морського транспорту та товарів і транспортних засобів, що переміщуються за його допомогою, а також справляння передбачених законом податків і платежів з таких товарів і транспортних засобів.

Підсумовуючи викладене, констатуємо, що визначення митних процедур на морському транспорті дає змогу чітко виділити їх види й форми, що служить підґрунтям їх класифікації.



Список використаних джерел:

1. Додін Є.В. Митні операції на морському транспорті : навчальний посібник. Київ : Юридична література, 2001. 96 с.
2. Габричидзе Б.Н., Черняковский А.Г. Таможенное право : учебник. Москва : Дашков, 2004. 842 с.
3. Збірник матеріалів науково-методичної конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців з митної справи» до 5-річчя Академії митної служби України. Дніпропетровськ : АМСУ, 2001. 224 с.
4. Про затвердження Типової технології митного контролю та митного оформлення товарів та інших предметів : Наказ Державної Митної служби України станом на 7 листопада 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0032-99/conv>.
5. Митний кодекс України станом на 20 травня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15>.
6. Митний кодекс України станом на 1 січня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
7. Трофімов С.А. Митні процедури на морському транспорті: теоретичні й практичні аспекти : монографія. Київ : Право, 2010. 188 с.
8. Цаліна Д.С. Поняття і принципи митного оформлення. *Проблеми законності*. 2004. Вип. 69. С. 110–114.
9. Митне право України : навчальний посібник / упор. Ю.В. Іващенко. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 294 с.
10. Про затвердження Порядку здійснення митного контролю за переміщенням через митний кордон України товарів та інших предметів з використанням морського, річкового й поромного видів транспорту : Наказ Державної Митної служби України станом на 28 жовтня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0119-01>.
11. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Митна політика України : підручник. Київ : Юридична література, 2002. 256 с.
12. Про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах : Міжнародна Конвенція станом на 1 січня 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_267.
13. Давидов Ю.Г. Таможенное право : учебное пособие. Москва : Велби, 2003. 168 с.
14. Платонов Д.И. Таможенное право : учебник. Москва : Приор, 2000. 160 с.
15. Желудков А.В. Таможенное право : конспект лекций. Москва : Приор, 2003. 128 с.
16. Жорін Ф.Л. Правові засади митної справи України : навчальний посібник. Київ : Магістр – XXI ст., 2005. 384 с.
17. Шишка Р.Б., Сергієнко В.В. Митне право України : навчальний посібник. Київ : Еспада, 2000. 176 с.

